

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นานาอารยประเทศต่างมีความคิดเห็นเป็นไปในทางเดียวกันว่า หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะในทางการแสดงความคิดเห็น แสดงความเชื่อถือและเชื่อมั่น รวมทั้งเผยแพร่แนวคิดค่านิยมที่ดึงดูดไปสู่บุคคลผู้อ่านหนังสือเหล่านั้น หรือแม้กระทั่งมีบทบาทสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นอันมาก¹ จนเกิดคำกล่าวที่ว่า “การหนังสือพิมพ์มีสัมพันธ์ภาพและความสำคัญแขวนอยู่ในทุกด้านแห่งกิจการของรัฐบาลและประชาชน”²

นักวิชาการทางด้านการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความสำคัญต่อหนังสือพิมพ์ถึงขั้นที่เป็นสถาบันกลางในการทำหน้าที่สื่อสารระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เซมัวร์ เออร์ (Seymour Ure) ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลและประชาชนไว้ 3 ด้าน ดังนี้³

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางติดต่อระหว่างรัฐบาลกับประชาชน มีหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสารและเป็นสื่อกลางของความคิดเห็นของทั้งสองฝ่าย ซึ่งให้อ่านได้เห็นว่ามื่ออะไรเกิดขึ้นบ้างในสังคม และรัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในกรณีใดบ้าง

2. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่สร้างประสามติโดยการแสดงข้อคิดเห็นต่างๆในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ ต้องมีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง และมุ่งความสนใจไปยังเรื่องก่อเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

3. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้มีอำนาจรัฐบาล หรือนักการเมืองให้กระทำหน้าที่เพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง มิฉะนั้นหนังสือพิมพ์ก็ควรจะใช้วิธีการเปิดโปงพฤติกรรมของรัฐบาลที่กระทำการทุจริตโดยในชั้นต้นอาจจะเป็นการตั้งข้อสงสัยอันจะก่อให้เกิดแรงกดดันจากประชาชนจนสามารถยุติการกระทำที่ทุจริตของรัฐบาลได้ หรือทำให้รัฐบาลทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

¹ สุภา ศิริมานนท์, นักหนังสือพิมพ์. (กรุงเทพ : หน้า 97-98.)

² ชวลิต ทรุชานนท์ อ่างโน สุภา ศิริมานนท์, นักหนังสือพิมพ์. หน้า 137.

³ Seymour Ure, The Press, Politics and the Public. อ่างโน พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย (2475-2488). (กรุงเทพ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520).

อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ถือเป็นสื่อมวลชนที่มีสถานะเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ย่อมที่จะมีผู้ควบคุมซึ่งจะทำหน้าที่ควบคุมให้หนังสือพิมพ์ประพฤติและปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง มิให้ทำร้ายสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของสังคมนั้นๆ ผู้ควบคุมดังกล่าว ประกอบไปด้วย รัฐบาล แหล่งข่าว ผู้โฆษณา กลุ่มวิชาชีพสื่อสารมวลชน และผู้บริโภคซึ่งในแต่ละประเทศและแต่ละสังคมนั้น ผู้ควบคุมจะทำงานแตกต่างกัน กล่าวคือ ในประเทศที่เป็นเสรีประชาธิปไตย ผู้ควบคุมหนังสือพิมพ์มักจะเป็นผู้บริโภคหรือผู้อ่านนั่นเอง โดยที่รัฐบาลจะควบคุมน้อยที่สุด ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงสามารถที่จะแสดงบทบาททางการเมืองได้เต็มที่และเที่ยงธรรม ในทางตรงกันข้าม ประเทศที่มีลักษณะเป็นอำนาจนิยม รัฐบาลจะเข้าควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างถึงที่สุดอันเป็นผลทำให้การแสดงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เป็นไปอย่างไม่เต็มที่ ทั้งนี้เพราะความยากลำบากในการเสนอข่าวและความคิดเห็น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในสังคมที่มีรัฐบาลซึ่งปกครองด้วยปรัชญาการเมืองแบบเผด็จการ⁴ จะจำกัดเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารอย่างมาก⁵ และถ้ารัฐบาลไม่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ สถาบันการสื่อสารทั้งหมดก็จะควบคุมสื่อที่อนุญาตให้เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนอย่างเข้มงวดกวดขัน

สำหรับประเทศไทยนั้น ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้เรียกระบบการเมืองของไทยว่าเป็น “แบบกึ่งประชาธิปไตย” โดยยืนอยู่บนสมมติฐานของแนวคิด “ทวิภาวะทางการเมือง” ที่มองว่ามีในระบบการเมืองมีกระแสหลักสองกระแสที่ต่อสู้และประนีประนอมกันระหว่างฝ่ายรัฐนิยมกับฝ่ายประชาธิปไตย โดยเนื้อแท้แล้ว ฝ่ายประชาธิปไตยก็คือฝ่ายเอกชนนิยมนั่นเอง⁶

ส่วน ลิซิด อีร์เวคิน เรียกระบบการเมืองปัจจุบันของไทยว่าเป็น “ระบบประชาธิปไตยครึ่งใบ” ที่มีนิยามว่าเป็นส่วนผสมของสองสิ่ง คือ ของเก่าและของใหม่ กล่าวคือ มีระบบแบบโบราณซึ่งเป็นเผด็จการครึ่งหนึ่งกับระบบที่เป็นสมัยใหม่ซึ่งเป็นประชาธิปไตยอีกครึ่งหนึ่ง

เหตุการณ์ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ของสังคมไทยได้อย่างเด่นชัดที่สุด คือ สภาพการเมืองไทยภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในระยะเวลาระหว่างปี 2517 ต่อต้นปี 2518 บทบาทของนักศึกษาได้ทวีความสำคัญมากขึ้น นักศึกษาได้ใช้วิธีชุมนุมประท้วงและเดินขบวนตามถนนสายต่างๆอย่างสันติ เรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมืองให้ถอนฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย และให้ตัดทอนการขยายตัวทางเศรษฐกิจของผู้ป่วนในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักศึกษาหลายพันคนได้ออกไปสู่ชนบท

⁴ เสถียร เชนประทับ, การสื่อสารกับการเมือง เน้นสังคมประชาธิปไตย. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 85.

⁵ เสถียร เชนประทับ, การสื่อสารกับการเมือง เน้นสังคมประชาธิปไตย. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 85-86.

⁶ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2530), หน้า 1.

มุ่งปลูกฝังความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับชาวบ้าน นักศึกษาส่วนหนึ่งซึ่งมาจากวิทยาลัยครูต่างๆ ได้จัดตั้งศูนย์พิทักษ์สิทธิเสรีชน และบางส่วนได้ก้าวเลยจากขั้นตอนของระบอบประชาธิปไตยแบบไทยๆ ไปถึงขั้นประกาศลัทธิสังคมนิยมด้วย⁷

รูปแบบ วิธีการรวมไปถึงความพยายามของนักปฏิรูปที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์อันได้แก่ หนุ่มสาว ขาวนา และกรรมกร ทำให้กลุ่มคนไทยชนชั้นต่างๆ ที่พอใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างช้าๆ และสันติไม่เห็นด้วย จนเกิดเป็นความแตกแยกและไม่สามัคคีขึ้นในประเทศชาติ และสังคมในช่วงเวลานั้นอย่างรุนแรง

ในช่วงเวลาแห่งความแตกแยกและไร้สามัคคีนั้น นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 8 ตุลาคม 2519 และจัดตั้งคณะรัฐบาลในวันที่ 22 ตุลาคม 2519 ในวันเดียวกันนั้น ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 สำหรับบุคคลในคณะปฏิรูปได้แปรสภาพเป็นสภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ด้วยพื้นฐานที่นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เคยเป็นข้าราชการประจำมีตำแหน่งเป็นถึงผู้พิพากษาศาลฎีกา เป็นนักต่อต้านคอมมิวนิสต์คนสำคัญ และยังเป็นที่ยุติกันดีว่าเป็นที่โปรดปรานและใกล้ชิดกับนักการเมืองที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์สูง⁸ ซึ่งได้แก่พรรคชาติไทย ที่ได้ประกาศนโยบาย “ชาวพิฆาตช่วย” ของพรรคอย่างชัดเจน ดังนั้น การบริหารประเทศของนายธานินทร์ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลจึงไม่สู้จะราบรื่นนัก เพราะต้องเผชิญกับแรงกดดันของฝ่ายนักศึกษา ตลอดจนนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม และหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับที่ไม่พอใจรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร. และนโยบาย “ชาวตกขอบ” ในแบบฉบับของระบอบอำนาจนิยม

หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ในขณะนั้นไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการใช้ความเด็ดขาดในการบริหารประเทศในภาวะที่ประเทศมีปัญหาความมั่นคง จึงยิ่งบ่มเพาะความไม่พอใจมากขึ้น บางฉบับก็ประท้วงโดยการไม่นำเสนอภาพข่าวและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และบางฉบับก็หันไปนำเสนอเรื่องไร้สาระ อย่างเช่น ข่าวอาชญากรรมและนิยายเรื่งมรมย์เป็นหลัก โดยไม่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับรัฐบาลหรือแต่ต้องการเมืองเลย

⁷ เอกรงค์ รั้งคประทีป, (แปล) เหตุการณ์ 6 ตุลาคม ในทัศนะนักวิชาการอเมริกัน. จาก Thailand. Domino By Default ?.

⁸ เดวิด มอเรล, อังโน เอกรงค์ รั้งคประทีป, (แปล), หนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทม์ ฉบับวันที่ 1 พฤษภาคม 2520.

แม้รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร จะมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการสั่งปิดหนังสือพิมพ์ด้วยมาตรการสำคัญที่คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้มอบไว้ให้ก่อนหน้านี้นี้ คือ ปร.42 แต่ในบางครั้งก็ไม่เป็นผล โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์บางฉบับที่ใช้กลเม็ดและวิธีการเขียนให้ผู้คนเกิดความสงสัยเข้าใจผิดชนิดที่คนถูกกล่าวหาจะหยิบยกมาดำเนินคดี แต่ฟ้องร้องไม่ใคร่ถนัดนัก⁹ และที่ทำให้รัฐบาลต้องประสบกับความยุ่งยากและเป็นกังวล นั่นก็คือ สัมพันธภาพของรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ที่นับวันยิ่งเห็นห่างกันมากขึ้น และนั่นย่อมส่งผลต่อรัฐบาลทำให้ขาดแนวร่วมและปราศจากสื่อหนังสือพิมพ์ที่จะช่วยเผยแพร่ข่าวสาร และผลงานของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชนได้ทราบ

จากสภาพความขัดแย้งที่ฝ่ายรัฐบาลมีต่อหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ประกอบกับแนวคิดจัดทำหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลตามตัวอย่างรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม หรือแม้กระทั่งรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์¹⁰ ในอดีต ทำให้รัฐบาลของธานินทร์ กรัยวิเชียรหันมาตระหนักในการจัดทำหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลอย่างจริงจัง โดยให้ชื่อว่า “หนังสือพิมพ์เจ้าพระยา”

หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2520 ในยุคสมัยที่นายธานินทร์ เป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล (8 ตุลาคม 2519 - 20 ตุลาคม 2520) เป็นหนังสือพิมพ์รายวันขนาดมาตรฐาน จำนวน 16 หน้า ราคาฉบับละ 1.50 บาท โดยมีคำขวัญประจำหนังสือพิมพ์ว่า “สายธารแห่งความคิด สายชีวิตประชาธิปไตย” โดยคำขวัญดังกล่าวจะอยู่ในกรอบชื่อของหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นตัวอักษรสีฟ้า และภายในกรอบเดียวกันได้ชื่อ “เจ้าพระยา” มีการพิมพ์สถานะของหนังสือว่า “หนังสือพิมพ์ของรัฐบาล” อย่างเด่นชัด พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี ถนนสามเสน กรุงเทพฯ

เป็นที่น่าสังเกตว่า บทความที่เขียนลงในหน้าหนังสือพิมพ์นั้น นายดุสิต ศิริวรรณ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้แถลงกับสื่อมวลชนว่า รัฐมนตรีทุกคนจะร่วมกันเขียนบทความโดยยึดถืออุดมคติเรื่องความถูกต้องและดีเพื่อก่อเป็นสำคัญ¹¹

⁹ สมัคร สุนทรเวช, สันดานหนังสือพิมพ์. (กรุงเทพ : โรงพิมพ์บูรพาศิลป์การพิมพ์, 2520), หน้า 3.

¹⁰ ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลย์สงครามเป็นหัวหน้ารัฐบาลได้ออกหนังสือพิมพ์ “ธรรมาธิปัตย์” พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และคณะรัฐประหารได้ออกหนังสือพิมพ์ “ชาวไทย” และต่อมา พลตำรวจเอกเผ่า ได้ออกหนังสือพิมพ์ของตนเอง ชื่อ “2520” จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ออกหนังสือพิมพ์ “สารเสรี” และ “ไทยรายวัน”

¹¹ เดลินิวส์. (26 พฤษภาคม 2520), หน้า 1.

ด้านงบประมาณในการจัดทำหนังสือพิมพ์เจ้าพระยานั้น ถือเป็นเรื่องที่ยืดหยุ่นสำหรับคณะผู้ดำเนินการจัดทำหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาเป็นอย่างมาก เพราะได้รับการต่อต้านจากหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย และประชาชนที่ไม่เห็นด้วย แม้แต่สมาชิกบางคนของสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ได้แก่ นายสุกิจ ศรีสาคร ที่คัดค้านการนำงบประมาณแผ่นดินอันเป็นเงินภาษีอากรของประชาชนมาจัดทำหนังสือพิมพ์รัฐบาลโดยกล่าวว่า “เป็นการดำเนินาพริกละลายแม่น้ำ”¹² ซึ่งแม้ว่ารัฐบาลจะพยายามอธิบายบ่ายเบี่ยงในตอนแรกว่าจะใช้เงินจากองค์กรสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย และองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อันเป็นรัฐวิสาหกิจ มีหน้าที่ดำเนินงานเพื่อหากำไรได้ แต่ในท้ายที่สุดรัฐบาลก็ยอมรับว่าได้แปรรูปที่ดินบกลางจำนวน 4 ล้านบาท¹³ มาใช้ดำเนินการเป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อจัดทำหนังสือพิมพ์รัฐบาลและได้เพิ่มอีก 1 ล้านบาท¹⁴ จากงบประมาณแผ่นดินปี 2521 ในส่วนของสำนักนายกรัฐมนตรี

กำเนิดของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาทำให้หนังสือพิมพ์ร่วมสมัยบางฉบับแสดงออกอย่างเปิดเผย และตรงไปตรงมาในความไม่เห็นด้วยกับการก่อกำเนิดนี้ ดังเช่น หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “...เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมองไม่เห็นความจำเป็นอะไรที่รัฐบาลจะต้องออกหนังสือพิมพ์ของตนเองออกมาอีกให้เกิดความรู้สึกว่า นั่นเป็นเสียงของรัฐบาล นี่เป็นเสียงของประชาชน เว้นเสียแต่ว่ารัฐบาลมีนโยบายที่จะให้ประชาชนอ่านแต่ข่าวของรัฐบาลเท่านั้น...”¹⁵

หากแต่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงความคิดเห็นเสมือนว่าเห็นด้วยกับหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลในลักษณะที่เล่นที่จริง ขอบประชิด และซ่อนเร้นความนัยลับเฉพาะในลักษณะ “สุนัขหยอกไก่” ดังข้อความต่อไปนี้ “...ใจผมเองผมเห็นว่า ดีเสียอีกที่รัฐบาลจะออกหนังสือพิมพ์ เพราะเราทั้งหลายจะได้ดูเอาไว้เป็นบรรทัดฐานว่าท่านให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ของท่านแค่ไหน เราก็จะหยิบเอาเองบ้างแค่นั้น ถ้าหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลพูดจาอะไรออกมาไม่ชอบมาพากล เราก็จะได้ค้าน เพราะถือว่าเป็นการค้านหนังสือพิมพ์ด้วยกัน ไม่ใช่ค้านรัฐบาลซึ่งเป็นการกระทำที่ผิด ภัยอันตรายต่อเราก็จะไม่มี ถ้าหนังสือพิมพ์รัฐบาลเกิดไม่พอใจ พูดจាក้าวร้าวเราขึ้นมา เราก็จะได้รู้มกันดาหนังสือพิมพ์รัฐบาลให้ฟังไป เพราะเราคือหนังสือพิมพ์ด้วยกัน ไม่ได้ดำรงรัฐบาลหัวเราก็จะไม่โน หม้อข้าวเราก็จะไม่แตก...”¹⁶

แต่ในที่สุดหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาก็ได้เปิดตัวขึ้นมาท่ามกลางการวิพากษ์วิจารณ์จากหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย โดยยึดมั่นในนโยบายหลัก 3 ประการ ที่นายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรีได้กำหนดขึ้นเพื่อการปฏิรูปทัศนคติและจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ คือ

¹² สยามรัฐ. (1 กันยายน 2520), หน้า 1.

¹³ สยามรัฐ. (18 กรกฎาคม 2520), หน้า 3.

¹⁴ สยามรัฐ. (14 กันยายน 2520), หน้า 1.

¹⁵ เดลินิวส์. (18 พฤษภาคม 2520), หน้า 3.

¹⁶ สยามรัฐ. (31 พฤษภาคม 2520), หน้า 7.

1. เคารพในสัจธรรมแห่งการเสนอข่าวและข้อเท็จจริงทั้งหลาย
2. ยึดมั่นในการเสนอข้อคิดเห็น ด้วยความสุจริตละความเป็นธรรม
3. มีมารยาทงาม มีความสุภาพในการเสนอเนื้อหา ข้อคิดเห็นและภาพ¹⁷

นอกจากนั้นแล้ว หนังสือพิมพ์เจ้าพระยายังเป็นเสมือนกลไกของรัฐบาลที่สำคัญในการผลักดันให้ประชาชนยอมรับในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย¹⁸

ในขณะที่กลไกการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาจะดูยังไม่ค่อยชัดเจน¹⁹ หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาก็ไม่สามารถบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่แท้จริง อันได้แก่ ความพยายามที่จะสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลนายอินทร์ กรัยวิเชียรได้ ทั้งนี้เพราะสถานะและแนวคิดของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาสวนทางกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย ซึ่งเกือบทั้งหมดนั้นแล้วแต่ยืนอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล และวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาเองก็พลอยถูกวิพากษ์วิจารณ์และกระแนะกระแหนไปด้วย ไม่ว่าจะเป็น “กิโสรายวัน”²⁰ และ “เจ้าพระยาสีแดง”²¹ และยังถูกกล่าวหาว่า “เอาเงินภาษีอากรของประชาชนมาลงเล่นเป็นกระสอบทราย”²² ผลพวงดังกล่าวก่อให้เกิดการขัดแย้งระหว่างหนังสือพิมพ์เจ้าพระยากับหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย จนกลายเป็นสงครามปากการะหว่างหนังสือพิมพ์ทั้งสองฝ่าย トラบจนกระทั่งหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาได้สิ้นสุดการดำเนินการในเย็นวันที่ 20 ตุลาคม 2520 อันเป็นวาระสุดท้ายของรัฐบาลนายอินทร์ กรัยวิเชียร ในการบริหารประเทศ เมื่อคณะปฏิวัติภายใต้การนำของพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองในเย็นวันเดียวกันนั้น

หนังสือพิมพ์เจ้าพระยามีอายุเพียง 3 เดือน กับอีก 6 วัน โดยพิมพ์ออกมาทั้งสิ้น 98 ฉบับ บทบาทในการเป็นปากเสียงให้รัฐบาลจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ก็ยังคงเป็นที่น่าสงสัย ความชอบธรรมในการบริหารประเทศที่เจ้าพระยาพยายามสร้างให้แก่รัฐบาลก็ยังไม่แน่นอนว่าจะส่งผลในมุมกลับ คือยิ่งจะทำให้ประชาชนไม่ชอบรัฐบาลมากขึ้นหรือไม่ หรือกลับกลายเป็นการสร้าง ความชอบธรรมให้กับสิ่งที่ไม่ชอบธรรม ดังที่ ชรคชัย บุญปาน กล่าวไว้ว่า “...จุดประสงค์ของ

¹⁷ เจ้าพระยา. (15 กรกฎาคม 2520), หน้า 1.

¹⁸ เจ้าพระยา. (15 กรกฎาคม 2520), หน้า 8.

¹⁹ ยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยา ประมาณ 30,000 ฉบับต่อวัน (เดลินิวส์, 25 กันยายน 2520), หน้า 3.

²⁰ ตะวันสยาม. (28 พฤษภาคม 2520), หน้า 3.

²¹ ตะวันสยาม. (5 กรกฎาคม 2520), หน้า 5.

²² ตะวันสยาม. (20 กรกฎาคม 2520), หน้า 3.

หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาก็คือ กระบอกเสียงที่ให้ความสนใจกับประชาชนของรัฐบาล...ผลสุดท้ายก็คือ เป็นกระบอกเสียงที่สัมฤทธิ์ผลอย่างยิ่ง ใช้เวลาเพียง 3 เดือนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้รัฐบาลถูกสำเร็จโทษไปอย่างรวดเร็ว..."²³

อย่างไรก็ดี หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาที่ได้รับการจารึกชื่อในฐานะหนังสือพิมพ์รัฐบาลก็คงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอมาในฐานะหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลฉบับแรกในประเทศไทยที่ได้มีการประกาศตัวว่าเป็นหนังสือพิมพ์รัฐบาลอย่างชัดเจน

ปัญหานำวิจัย

1. หนังสือพิมพ์เจ้าพระยามีบทบาทในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลนายธำนิทร กรัยวิเชียร หรือไม่ และมีลักษณะของการสร้างความชอบธรรมนั้นอย่างไร
2. หนังสือพิมพ์เจ้าพระยา มีความขัดแย้งกับหนังสือพิมพ์ร่วมสมัยหรือไม่ และมีลักษณะของความขัดแย้งนั้นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลนายธำนิทร กรัยวิเชียร ในฐานะที่หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาเป็นหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล
2. เพื่อศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาในการสร้างความชอบธรรมให้กับตัวเอง
3. เพื่อศึกษาถึงเนื้อหาที่ขัดแย้งระหว่างหนังสือพิมพ์เจ้าพระยากับหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น

1. หนังสือพิมพ์เจ้าพระยามีบทบาทในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลนายธำนิทร กรัยวิเชียร ในฐานะที่หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาเป็นหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล
2. หนังสือพิมพ์เจ้าพระยามีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลนายธำนิทร กรัยวิเชียร และความขัดแย้งกับหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย โดยศึกษาจาก

1. หนังสือพิมพ์เจ้าพระยา
2. หนังสือพิมพ์ร่วมสมัย ซึ่งเลือกศึกษา 2 ฉบับ ดังนี้

²³ เดลินิวส์. (29 ธันวาคม 2520), หน้า 3.

2.1 หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ในฐานะคู่ขัดแย้งอันเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์
เชิงคุณภาพ

2.2 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในฐานะคู่ขัดแย้งอันเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์
ในเชิงปริมาณ

การศึกษาหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับดังกล่าว จะศึกษาจากบทความ บทวิจารณ์หรือบทความ
ความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนเจตนาของผู้อ่าน โดยเริ่มศึกษา
ตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 2520 ถึงวันที่ 20 ตุลาคม 2520 อันเป็นช่วงเวลาที่หนังสือพิมพ์เจ้า
พระยาได้ก่อกำเริบขึ้นและปิดตัวลงในที่สุด

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะไม่นำเนื้อหาที่เป็นข่าวมาใช้ในการศึกษาวิจัย เพราะต้องการ
ศึกษาในเรื่องของการสร้างความชอบธรรมซึ่งจะปรากฏในบทความ และบทความความคิดเห็น
แม้เนื้อหาข่าวของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาจะมีแนวโน้มในทางสนับสนุนรัฐบาล นายธานินทร์
กรัยวิเชียร ในฐานะที่เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลก็ตาม

อธิบายศัพท์

1. หนังสือพิมพ์เจ้าพระยา หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นหนังสือ
พิมพ์รายวันภาษาไทยขนาดมาตรฐานของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร มีนายประพจน์
ศุภรัตน์เมธี เป็นบรรณาธิการดำเนินการจัดทำและเป็นเจ้าของโดยสำนักงานเลขาธิการ
นายกรัฐมนตรี ออกฉบับปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2520 และสิ้นสุดเมื่อวันที่ 20
ตุลาคม ปีเดียวกัน
2. บทบาทในการสร้างความชอบธรรม หมายถึง การสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล
นายธานินทร์ กรัยวิเชียร และข้าราชการประจำอันเป็นกลไกปฏิบัติงานของรัฐบาล โดยการ
เสนอบทความ และบทความความคิดเห็นว่าการกระทำใดๆของรัฐบาล รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของ
รัฐในการบริหารราชการแผ่นดิน การปฏิบัติภารกิจตามแนวนโยบายของรัฐบาลเป็นการ
กระทำที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว โดยแยกลักษณะการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ด้าน
คือ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
3. รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร หมายถึง รัฐบาลที่มีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็น
หัวหน้าคณะรัฐบาล นับตั้งแต่วันที่ 8 ตุลาคม 2519 ถึงวันที่ 20 ตุลาคม 2520
4. ความขัดแย้ง หมายถึง

4.1 ความไม่ลงรอยกันระหว่างหนังสือพิมพ์เจ้าพระยากับหนังสือพิมพ์ร่วมสมัยในด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

4.2 การวิพากษ์วิจารณ์หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาของหนังสือพิมพ์ร่วมสมัย หรือหมายถึง ความขัดแย้งระหว่างหนังสือพิมพ์เจ้าพระยากับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ซึ่งเกิดจาก การวิพากษ์วิจารณ์หนังสือพิมพ์เจ้าพระยาในด้านแนวคิด อุดมการณ์ พฤติกรรม ทุนดำเนินการ การจัดจำหน่าย และผลกระทบต่อสถาบันสูงสุด

5. หนังสือพิมพ์ร่วมสมัย หมายถึง หนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันที่ดำเนินการโดยเอกชนใน ยุคสมัยเดียวกันกับหนังสือพิมพ์เจ้าพระยา ในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง

5.1 หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ในฐานะตัวแทนของหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ

5.2 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในฐานะตัวแทนของหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้รับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งตลอดมาได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอในฐานะหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล
2. ทำให้ได้รับทราบถึงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ร่วมสมัยที่มีต่อหนังสือพิมพ์เจ้าพระยา และ รัฐบาลนายอินทร์ ภิรมย์ชัย
3. เป็นข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในทางการเมือง